کتاب درسی
رشتهٔ کار و دانش دورهٔ دوم متوسطه
شاخهٔ فنی و حرفه‌ای و کاردانش

فارسی و نگارش (۲)

۲۱۱۱۱۶

درس اول

مرور نکات ادبی

روابط معنایی واژگان
ترادف
تضاد
تناسب
تضمن

معنا پیوندی است که بین کلمه و تصویر ذهنی وجود دارد.

هم معنایی یا ترادف چیست؟

واژه ها یا عباراتی که دارای معنای یکسانی هستند، هم معنا یا مترادف خوانده می شوند.

هم معنایی وقتی ممکن است که بتوان به جای جزء یا اجزایی از یک زنجیره ی زبانی، جزء یا اجزای دیگری نهاد بدون این که معنی زنجیره تغییر یابد.

باید توجه داشت که دو واژه هنگامی هم معنا تلقی می شوند که مجموعه ی مشخصه های آن ها یکسان باشد.

هرگاه معنای دو واژه دقیقاً عکس یکدیگر باشد، رابطه بین آن دو **تضاد** است: شب و روز، غم و شادی، پیر و جوان، کوچک و بزرگ، روشن و تاریک.

پس آوردن واژه‌های متناسب یعنی گفتن یا نوشتن واژه‌هایی از یک مجموعه که با هم **تناسب** دارند.

وقتی معنای یک واژه، معنای واژه‌های دیگر را نیز دربر گیرد، رابطه آن‌ها را **شمول** یا **تضمّن معنایی** می‌نامند.

به آوردن واژه‌های متناسب در شعر و ادبیات فارسی **مراعات نظیر** می‌گویند. **تضمن یا شمول معنایی (هم پوشی)** *رابطه بین دو واژه که در آن معنای یکی از واژه‌ها دربر گیرنده معنای واژه دیگر باشد*؛ برای مثال: واژه‌های «درخت و کاج» این‌گونه به هم مربوط می‌شوند که «کاج» نوعی «درخت» است و درخت یک اصطلاح عمومی‌است که *کاج* و دیگر درختان را در برمی‌گیرد.

پرسش

راه تشخیص "تناسب" از "تضمن" در زبان فارسی چیست؟

آخرین خبر/ تضمن رابطه بین دو واژه است که در آن معنای یکی از واژه ها معنای دیگری را دربرمیگرد.

مزرع سبز فلک دیدم و داس مه نو
یادم از کشته خویش آمد و هنگام درو
حافظ
کلمات مه و فلک

تفاوت با تناسب (مراعات نظیر):
همانطورکه پیش از این اشاره کردیم تناسب در کنار هم آوردن کلماتی ست که از حیث معنی باهم به نوعی تناسب و ارتباط دارند. برای مثال کلمات ابر، باد، خورشید، مه، فلک در بیت
ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند